

gaire anterior a la data d'impressió); d'altra banda apareix *abarginia* en el *Liber Elegantiarum* de Joan Esteve (a8v^oa) (1472) i des d'OPou (1575) es registra en molts diccionaris («*alberginies*: malum insanaum», *TbPu.*, p. 48a).¹

A part de la doble forma *-ina* i *-inia*, que ja és ben antiga, avui el mot es presenta dialectalment dins el català amb moltes variants. La forma *albargina* (que no és una mera «corrupció valenciana d'*auberginia*» com deia Ed. Mtz. Ferrando, *El Camí*, 2-ix-1933) és corrent en els dicc. valencians, i ja en Sanelo (26, si bé en el ms. una mà posterior afegí una *i* darrere la *n*, tant en singular com en el plural), però també hi ha *albarchiña*, en el de Lamarca; *albergina* i *albargina* són formes usades totes dues a València (J. G. M., 1934, 1935), aquesta és usual a Alacant (id.) i a Gandia (BDLC XII, 315), i en efecte un pagès d'ací, parlant d'«una taula de *barčines*», vacillava entre aquesta forma i *albarčines* (1962); en els redolins del Palmar veig que a l'Albufera hi ha una partida «les *Albarčines*».

Fora del País Valencià aquesta forma sense la *i* posttònica avui té molt poca extensió, de manera que segons *AlcM* només apareixeria a Tamarit de Llitera (*alberčino*), tanmateix també existeix en alguna zona pirinenca, almenys de l'Oest, car he sentit *alberčines* a la Vall de Boí (si bé ho deia un home que no sé si era d'allí o de l'Alta Ribagorçana, 1970), i pogué haver-hi estat més estès abans, jutjant per l'onomàstica: Ca l'*əbarčinié* («hortolà que que fa alberginies») és una masia del terme de Tellet, en els Aspres, i en el Segre Mitjà a Gavarrà, hi ha Ca l'*ayfrežina*, que deu ser una alteració d'*aubergina* (per influència de *fregir*).

A Mallorca i Menorca pertot *-ini(a)*: *əvboržinio*³³ amb plural *əvboržinis* a Felanitx i Artà (BDLC IV, 245, i veg. *AlcM*), i a Ciutadella de Menorca ja llegim *alberginies* en un doc. de 1228, que ens dona el testimoni més antic del mot (BSAL IV, 33b, 34b). Pel que fa al Principat, *əvboržinios* és la forma vulgar a Barcelona i en altres zones del dialecte central, però fora d'això en el Princ. predomina molt la pronúncia *əvboržinio*. Una forma semblant a la catalana es confirma pel castellà del Baix Aragó: *albergena* a Binéfar (Coll Altabás), a Casp i a La Puebla de Ijar (López-Valenzuela).

La *i* tònica no hem de pendre-la com a resultat d'una metafonia causada per la final *-ia* (a la manera de *sinia*, *siquia*, *celistia*), vist que es troba igual en la forma sense *i* posttònica (antiga i originària segons l'etimologia); com que en català a penes hi ha cap rastre de variant amb *é*,² cal admetre que aquesta *i* es deu a una pronúncia amb imela del tipus tardà («imela granadina», del qual es troben també força testimonis en l'àrab tardà de València), detall important, que dona suport a l'explicació genètica a què ens veurem conduïts després. Posa de relleu la importància de la forma catalana el fet que d'ella i no pas d'altra llengua és manllevat el nom francès *aubergine*, d'ús avui general (si bé no es documenta fins

a 1798), i també la forma més estesa en occità, *aubergino*, que si bé també sense documentació antiga, sembla ser avui la usada en la gran majoria del territori (salvant només Provença, on s'usa, des de Niça fins a Marsella i el rodanès, *merinjano* i variants, provinents segurament d'Itàlia, *TdF*). Pel que fa a la nostra terminació en *-ia*, en tot cas és afegida i estranya a l'etimologia, però aquesta addició no és pas un cas únic en arabismes. *Cartagènia* per *Cartagena* és la variant que es troba en la *Crònica* de Jaume I i en altres textos antics (cites en l'índex de l'ed. Soldevila, § 423), i en algun altre apareix *Cartaginia* (en el Llibre de rendes reials, de 1315, *CoDoACA* XII, 291).

Fets semblants observem en altres arabismes de la toponímia: *Alcaníssia*, *-nència*, té una gran extensió en noms de lloc representants de l'àr. *kanisa* 'basílica, església cristiana', espt. en els dominis valencià i balear, però també en altres parts de la Península, com a variant d'*Alcanyís*, *Alcañices*, *Alcanizes* (que té justament aquest ètimon); l'erudit arabista i toponomista portuguès David Lopes cita allí testimonis d'*Alquinitia*, *Alk-* (RHisp. IX, 46); i és sabut que el port. *lezíria*, *-írias*, «os férteis terrenos de Riba-Tejo» (abans *Lezira*, *Lizira*, docs. de 1222, 1305, Lopes, p. 48) és la forma que ha pres a l'Estremadura portuguesa l'àr. *al-ğazira* 'l'illa', que entre nosaltres ha donat origen a *Alzira*, però també a noms de lloc nostres de forma més semblant a aquelles portugueses. El fet que en tots aquests casos sigui nom local fa pensar que es tracti de formes provinents d'un antic adjectiu gentilic (o «nisba») en *-i*, *-iya* (tenint en compte que aquesta terminació perdia l'accent i esdevenia esdrúnxola, normalment, en àrab vg. sempre que la síl·laba precedent era tancada o tenia vocal llarga, condició que es dona en tots els casos que examinem). De tota manera cal advertir que també hi ha addició de *-ia* en alguns arabismes d'altres menes, no solament el nostre sinó també, p. ex., *albaxenia* (o *-xinia*) variant de *albíxeres*. Encara que en aquests casos no fóra inconcebible que s'hi hagués afegit primitivament com un sufix (català, o més aviat l'àrab de què parlem; tanmateix, cf. el tipus *cantúria*), més aviat sembla que cal preferir una altra explicació més mecànica, potser una espècie de repercussió de la vocal tònica de timbre palatal, en *i* o en *é*.

Sigui com vulgui, no és pas en aquest detall, més aviat menor i que no afecta més que una part de les formes catalanes, on rau el punt difícil i obscur en l'evolució fonètica catalana de l'àr. *badanğāna*, vulgar *bedenğēna*. Les altres formes romàniques d'aquest presenten una evolució molt més simple i normal: cast. *berenjena* [princ. S. xv], it. *melanzana* (o *pe-tonciano* sobretot en el Sud), port. *beringela*.³ L'únic detall no gaire corrent és el canvi de la *-d-* (també *đ*) àrabiga en *-r-* o *-l-* romànica. En el DCEC (I, 444a) ho explicava per un intermedí assimilat *benenğēna amb dissimilació ulterior (Steiger parla d'un canvi «esporàdic» realitzat sense causes concretes en mots com *segurilla*, però en el fons això no basta com a explicació). Tot i que les altres dificultats fonètiques